Luonnonvarakeskus

HE 154/2021 vp

20.10. 2021

Asia: Asiantuntijalausunto eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta (HE 154/2021 vp)

Vastaanottaja: Maa- ja metsätalousvaliokunta (MmV@eduskunta.fi)

Lausunto

1 Johdanto

Esityksen tavoitteena on yksinkertaistaa luonnonsuojelulailla ja sen nojalla rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamista siten, että korvauksista säädettäisiin jatkossa yhdessä laissa nykyisen kahden asetustasoisen säädöksen sijaan. Lisäksi esitetyn lain tavoitteena on edistää toimia vahingon ennaltaehkäisyyn.

2 Lausunto

Pyydettynä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

Luonnonvarakeskus (Luke) pitää hyvänä, että nykyinen, osin hajanainen ja epätäsmällinen rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamista koskeva lainsäädäntö selkeytyy. Mahdollisuus hakea avustusta vahinkoa ennaltaehkäisevien toimien tekemiseen parantaa vahinkoa kärsivien toimijoiden toimintamahdollisuuksia, voi synnyttää innovaatioita, ja pitkällä tähtäimellä vähentää vahingonkorvauksia.

Luke keskittyy lausunnossaan pääosin Suomen kautta muuttavan Barentsinmeren valkoposkihanhipopulaation maataloudelle aiheuttamiin vahinkoihin, sillä se on viime vuosina aiheuttanut valtaosan rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen korvauksista.

Avustus vahinkojen ennaltaehkäisyä koskevan osan (10§) perusteluissa todetaan, että ” *avustus on tarkoitettu tavaroiden ja palveluiden hankintaan, ennaltaehkäisemisestä aiheutuviin työkustannuksiin, tutkimukseen ja kehitystyöhön. Ennalta ehkäisemiseen liittyvät tavarat voisivat olla esimerkiksi rauhoitettujen lintujen passiivisen karkottamiseen tarkoitettuja laitteita ja porojen vasotusaitauksiin tarvittavia materiaaleja sekä palveluja, kuten esimerkiksi koirilla toteutettavaa lintujen aktiivista häirintää*”. Lakiluonnoksen aiempaan versioon (VN 13888/20, 30.09.2020) verrattuna avustettavasta toiminnasta on jätetty pois tuki lintupeltojen perustamiselle.

Luke suosittelee lintupeltojen perustamisen sisällyttämistä avustuksen piiriin. Luken Hanhipelto-hankkeen alustavat tulokset ja kokemukset viittaavat siihen, että vahinkoja aiheuttavilla linnuilla on hyvä olla rauhoitusalue, jossa niitä ei häiritä. Viljelijöiden halukkuutta antaa osa pelloistaan lintupelloksi olisi hyvä tukea ja kannustaa avustuksilla, sillä kyselytutkimuksemme mukaan iso osa viljelijöistä ei ole tähän halukas joko periaatteellisista tai taloudellisista syistä johtuen. Aktiivisen ennaltaehkäisevän häirinnän avustaminen on kannatettava uudistus, ja sen vaikuttavuus voimistuu, jos lintupeltojen perustaminen olisi avustettavien toimenpiteiden mukana. Jos vahinkoa aiheuttavilla linnuilla ei ole rauhoitusaluetta, ne siirtyvät paikasta toiseen aiheuttaen satovahinkoja laajalla alueella. Pahimmassa tapauksessa aktiivisen karkotuksen myönteinen vaikutus

voi hävitä. Hollannissa ja Norjassa vahinkoa aiheuttavien hanhien rauhoitusalueiden ylläpitoon myönnetään ylimääräistä avustusta, tai satovahinkojen korvaustasoa lintupelloilla on korotettu.

Viljelysvahinkojen korvausperusteiden tilastointi- ja laskentamallista (17§) Luke huomauttaa, että lintujen aiheuttamat satovahingot kohdistuvat usein laadultaan parhaimmille viljelysmaille, joilla satotasot voivat olla huomattavasti laskentaperusteena olevaa maakunnan normisatoa korkeammat. Käytetty malli ei myös huomioi luomuviljelyssä olevien peltojen usein korkeampaa sato- ja hintatasoa. Suomessa suurimmat satovahingot aiheuttavat läpimuuttavat valkoposkihanhet, jotka suosivat ruokailualueinaan suuria peltoalueita, jotka usein ovat parhaiten tuottavia ja hoidettuja tuotantoalueita, ja useassa paikassa myös luomuviljelyssä. Käytetty laskentaperiaate aliarvioi satovahinkojen arvoa, ja kohtelee eniten hanhien laidunnuksesta kärsiviä viljelijöitä epätasa-arvoisesti.

Luke suosittelee tarkemman tilasto- ja laskentamallin kehittämistä ja käyttöönottoa, jossa otetaan paremmin huomioon maakunnan sisäinen vaihtelu satotasoissa suhteessa lintujen aiheuttamista satovahingoista eniten kärsimiin peltoalueisiin. Lukessa on parhaillaan käynnissä selvitystyö satotasojen tilastoinnin tarkentamiseksi, joka valmistunee talven 2021-2022 aikana. Jos tämä selvitys tuottaa tarkemman tilastointijärjestelmän, sen vaatimat lakimuutosehdotukset mahdolliseen käyttöönottoon voisi valmistella erillisenä hankkeena, kuten lakiehdotuksessa suunnitellaan tehtäväksi merikotkan, merimetson ja harmaahaikaran aiheuttamille poro- tai kalastusvahingoille.

Lisärehun oston korvaaminen laajojen vahinkojen johdosta (17§) on kannatettava uudistus, ja helpottaa vahingonkärsijöiden tilannetta. Luke kuitenkin huomauttaa, että tulkintavaikeuksien välttämiseksi olisi hyödyllistä määritellä etukäteen tilanteet, milloin 17§ perusteluosassa mainittu ”tietyn rajatun erityistilanteen” ehdot täyttyvät.

Lakiehdotuksen mukaan avustus vahinkojen ennaltaehkäiseviin toimiin voidaan myöntää työkustannuksiin, tutkimukseen ja kehitystyöhön, ja avustuksen hakijoiksi on kirjattu luonnolliset henkilöt, yritykset ja muut yhteisöt, pois lukien valtion kirjanpitoyksiköt (11§). Tämän takia Luke pyytää harkitsemaan, että tutkimukseen ja kehitystyöhön olisi mahdollista hakea avustusta myös valtion tutkimuslaitoksilla, koska niihin keskittyy lain soveltamisalaan liittyvää tutkimusosaaminen. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Luken Hanhipelto-hanke.

Lakiehdotus parantaa luonnonsuojelulailla rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamista ja ennaltaehkäisyä. Luke huomauttaa, että vahinkoja aiheuttavat myös muun lainsäädännön alaiset eläimet, kuten riistalajit. Näistä saukko ja merihylkeet aiheuttavat vahinkoja kalastus- ja vesiviljelytoimijoille. Tämän lakimuutoksen periaatteiden laajentaminen koskemaan myös riista- ja rauhoittamattomien lajien aiheuttamia vahinkoja edistäisi tämän lakiehdotuksen tavoitteita, eli pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa ja lisätä luonnonsuojelun hyväksyttävyyttä.

Lausunnon valmistelija: Jukka Forsman (tutkimusprofessori)